

Pedagoogika Teadusliku
Uurimise Instituudile.

Läesolevaga saadan Teile andmeid
Kohala 8-a. Kooli ajaloost. Mul onks
hea meel, kui Te nautekenege siit lüak-
site vajalikku oma tööle kooliajaloo uu-
rimisel.

Lugupidamisega

Kohalas 20. jaan. 1961.

S. Lindpere

Sm. Villand.

Meie meterjälide vahusse.

S.V.

AndmeidRakvere rajooni Kohala 8-a. Looli ajaloost.

Lõmeru vallas Virumaal töötasid väikesed 3-me-
aastased koolikoolid: Kohala, Aresi, Aluvere, Laarli ja Lämi.
1919. aastal pandi Isutava Logu poolt maksma 4-aastane
kooliseendus, 3. aug. 1919. a. kutsuti kokku Lõmeru valla ha-
ridusnõukogu, millesse kuulusid endine Arvna kooliõpetaja
Otto Moik, Kohala koolikooli õpetaja Helmut Lang ja talu-
mees Mart Tomps. Et senised koolimajad olid kõik väike-
sed, ühe klassiruumiga, tuli kõne alla asetada Lõmeru val-
da uus kool vanemate, esialgu III ja IV klasside jaoks, ja selles
ruumid nõutada mõisade härrastemajades.

Sel ajal oli Põllutöoministeeriumi poolt koolikandele võetud ai-
nult Laarli mõis, teisi valdasid veel endised omanikud. Haridusnõu-
kogu otsustas: uus kool avada Laarli mõisa ruumides, keegi need
olid viletsad kooli jaoks.

Enne otsuse tegemist uue kooli avamise kohta olid valla haridus-
nõukogu liikmete vahel suured vaidlused. Mitmed talupidajad olid
kategoriliselt sundusliku kooliaja pikendamise vastu. Nad väitsid,
et lastel pole aega nii kaua koolis käia, peavad kargas käima,
leiba teenima. Uue kooli asutamine paneb ka valla elanikele ras-
ke koorma kanda. Nad ütlesid, et töönimeel ei ole aega ega ra-
ha laste koolitamiseks, et nemad oma lapsi riigisel tööajal
kooli ei saada. Ka trahvi lapse jundumise pärast tuleb
odavam makssta, kui lapsi tööajal kooli saata.

Neile tagurlastele talupidajatele vaidlesid aga siidilt
vastu kõik koolikoolide õpetajad, koolivanem Moik ja hari-
dusnõukogu liige Mart Tomps.

Kui Lõmeru vallavalitsusele tuli Viru Maakonna Looli-
valitsuse kiri uue kooli asutamise ettepanekuga, siis enam
suurt vastuseismist ei olnud ning hakati asja arutama ruumide

ja õpetajate kohta.

17. aug. 1919. a. peeti Lõmeru valla Haridusnõukogu koosolek, kus otsustati kõigi valla piirides töötavate koolide vanemaid jaoskondi üle viia Kaarli mõisasse ja sellise uude kooli naks uut õppejõudu ametisse kutsuda. Õppejõudude valimine teostada 7. sept. 1919. a. Uue kooli nimeks otsustati panna „Kaarli kool“ ja uue väime Kaarli külas kool nimetada Kaarli-Raudlepa kooliks.

2. sept. 1919. a. kinnitas Lõmeru valla nõukogu Haridusnõukogu ettepaneku uue kooli asutamise kohta järgmiselt: Lõmeru valda asutada algkoolide kõrgemate klasside jaoks Kaarli mõisa ruumidesse ühine uus kool „Kaarli kool“. Koolis, nagu kütte, ühispuhastamine, valgustus, inventari muretsimine jne, võtab Lõmeru valla kogukond oma kanda, kuid õpetajate palgad maksab Viro Maakonna Valitsus.

18. sept. 1919. a. oli valla Haridusnõukogu koosolekul õpetajate valimine. Lektide kuulutuse peale oli tulnud ainult kaks kandidaati: Karl Uttendorf - 60 a. vana - ja Emma Polland - 18 a. vana, kutsuta ja praktikata. Neid kumbagi ei valitud, sest uue kooli asutamine, millel veel palju vastaseid, nõuab suurt energiat ja oskust, millers need kandidaadid pole väimelised.

29. sept. 1919. a. toimusid uued valimised. Kooli juhatajaks valiti Aresi kooli õpetaja Eduard Eik ja õpetajaks Emilie Rautmann. Eik oli töötanud Aresi koolis juba 1908. a. alates.

Õpetajate valimine registreeris Maakonna Koolivalitsus, kuid õpetööga kohe alata ei saadud, sest Kaarli mõisa ruume ei olnud kerge kätte saada, kuna mõisniku väimees parun Stackelberg teenis Balti pataljonis, mille tõttu sõjaministeerium segas vahel ruumide rekviireerimisel. Lõpuks Haridusministeeriumi loaga rekviireeriti siiski 6 tuba kooliruumideks.

20. ndal oktoobril 1919. a. algas töö uues koolis, kuid ainult ühe õppejõuga, sest valitud õpetaja Rautmann oli vaepeal ära ütelnud. Lapsi tuli vähe kokku, esimesel päeval ainult kolm. Väga

nikkamisi tuli neid juurde. Paljudel oli suur umbusaldus uue kooli vastu. Kardeti ka mõisa ruumide pärast, eriti ei usaldatud lapsi saata internaat. La vaesuse pärast juudenid siigisid paljud õpilased. Alles novembri lõpus tuli laste arv kokku, neid oli siis 32.

Õppeaineid võeti läbi ministeeriumi poolt ettenähtud kava järgi. Ainult käsitööd ei saadud õpetada, sest see aine oli õpetajale tundmata ja tööriistu polnud võimalik muretseda. Südalatalvel jäid ka väimlemistunnid andmata, sest ei jätunud peid saali kütmiseks. Loolil juudenid ka igasugused õppevahendid ja raamatukogu.

Esimene koolipidu andis sissetulekut 2100 marka, millega osteti hädavajalikud õppevahendid ja raamatuid.

Kevadel 1920. a., kui mõisa endine omanik parun Vietinghoff Saksamaalt tagasi tuli ja kodanliku best valitsuselt normaaltalu sai, algas suur võitlus kooli ruumide pärast. Asja arutamine läks Rakvere-Paide Rakukohtuniku kätte.

12. aug. 1920. a. enne kohtuotsuse kättesaamist tegi Lõmme valla Härekeskogu otsuse:

1. Arada Laarli mõisas asuvalle kõrgemale algkoolile üks jaoskond juurde - s. o. V õppeaasta.
2. Valida juurde üks õppejõud, nii et kool eloleval õppeaastal hakkaks töötama kahe õppejõuga.
3. Otsida Lõmme valla Kõrgema Algkooli jaoks sama valla piirides kohasemad ruumid Arksna või Kohala mõisa.

Koolitöö alguseks ei saadud paremaid ruume, nii algas õppetöö ikka Laarli mõisa ruumides 18. okt. 1920. kahe õppejõuga. Parun võttis aga omavoliliselt neistki vähestest ruumidest osa ära, nii jäi kool väga viletsasse olukorda.

Novembri kuus 1920. a. oli kooli ruumide asi kohtus arutand ning lõppes paruni kasuks, sest tema väimees sai selle mõisamaja sõjateenuste eest enesele.

Kooli olukord teisel, 1920/21. õppeaastal.

Kui koolireformide asi kohtus oli lõppenud valla-
valitsuse kaotusega ja valla ~~Wäikogu~~ kooli kohta avalikult
eitavale või vähemalt passiivsele seisukohale asunud, ei loot-
nud valla koolivalitsus ja õpetajad enam seisukorra para-
nemist käesoleval kooliaastal. Oled koolis olid muutunud
keel äärmiselt viletsaks, kuid õpetajad kuulusid koolitoe-
tajate hulka ja otsustasid edasi töötada, vaatamata ras-
kustele.

Laste söögikraam: kartulikotid, silgu- ja lihapiiritid,
leivapiitsid ja söögiriistad paigutati koridori põrandale
üks teise otsa hennikusse. Lastid asetati klassi seinu äärde.
Liinasamasse laoti üks teise peale ka laste magamiskotid.

Et koolil pliiti ei olnud, said nii õpetajad kui ka
õpilased sooja toitu valmistada ainult üks kord päevas,
nimelt peale lõunat kella 5-6 ajal, kui mõisasanktel juba
söögid valmis olid. Need püüdsid aga sihilikult pliiti
võimalikult kaua kinni hoida. Hommikeiti aeti läbi ai-
melt keeva veega, mida valmistas koolijuhataja ema oma
teemasinas. Üldse võidi keeva vett ^{ainult} sel teel saada. Et väga
sagedasti teemasinat tarvitada tuli, siis võeti iga ahjuküt-
mise ajal võimalikult palju süsi ja kustutati neid ahjusuus,
mille tagajärjel oli sageli klassides ja õpetaja eluruumis suitsu
seitse.

Kui koolitunnid lõppesid, võtsid lapsed, kellel söögivalmis-
tamise kord oli, seepipoti ja toiduained sulle ning läksid ven-
dega väliskesse kaudu ümber maja murga teisel pool maja
otsas asuvasse kööki toitu valmistama. Söögilaudadeks tar-
vitati koolilaudu. Peale sööki laoti sööginõud koridori kar-
telikottidele hennikusse, kuni järgmisel päeval läks korda
sooja vett saada nende pesemiseks.

Internaadis elavad lapsed õppisid väikeste 5-liimiste

petrooliumilambikeste valgusel, sest suuremat lampi koolil ei olnud ja selle jaoks ei olnud ka õli jätkunud. Seda anti õpilaste jaoks üks puud talve peale. Moisas oli küll elektrivalgustus olemas, kuid koolireuumidesse ballastivõrgu ega lastevanemad seda ei võtnud.

Õomaja ruumide puudeumise pärast koolimajas jäid umbes kaaskümmend koolikohustuslikest lastest kooli tulemata.

Mõlemad õpetajad asusid elama ühte tuppa (N° 4. plaanil) Toad N° 1 ja 2 jäid klassideks. Rohkem ruume koolile ei antud.

Magamise ajaks laoti magamiskotid kas põrandale või koolilaudadele. Magamisruum oli poistel kui ka tütarlastel ühine, sest mõlema klassiruumi vahel oli üks ja ühest klassist pääsis välja ainult teisest läbi minnes.

Õppeaasta algul oli kavatsus kõik õppeained vastavalt õppekavadele läbi võtta, kuid see ei läinud täiesti korda. Võimlemist sai õpetada ainult sügisel ja kevadel väljas kaugel eemal koolimajast, sest maja asus endisele omanikule kasutada antud suundil ja parem ei lubanud oma maad tallata. Tundides võeti mõned korraharjutused, kehaharjutused ja mängud. Võimlemiseks mingisuguseid abivahendeid ei olnud.

Teine õppeaine, mida peaaegu sugugi ei saanud õpetada, oli voolimine. Materjali muretses küll koolijuhataja ise, kuid kitsaste ruumide pärast oli võimata valmistatud asju kuhugi panna. Ka käte pesemine oli väga tülikas.

Kolmas puudulikult õpetatud aine oli käsitöö. Õppeaasta algul puudusid sellen materjal ja tööriistad täiesti. Alles teisel poolaastal osteti koolipeost saadud rahaga mõned tööriistad ja materjali pappitöö jaoks, mida siis õpetama hakati. Pappitööd õpetati poistele ja tütarlastele ühes. Näelataööd õpetati tütarlastele õppeaasta algusest peale. Peale jõulu õpetati tütarlaste näputöö tunni ajal poistele raamatuköitmist.

Puuduvad tunnid käsitöös, voolimises ja võimlemises asendati teiste ainetega. Teised õppeained võeti läbi õppesava minimaal-

nõustele vastavalt.

Õpperaamatutest olid tarvilikul juhul mõned uuesti ilmunud raamatud, näiteks loodusloos A. Weidermanni „Eelata Loodus“ ja L. Mählsteini ja H. Männiku „Eelata Loodus“. Vene keeles IV klassis A. Morfeldti „Грѣхъ pyccaoo эгона“, keena IV ja V klassis vana kirjaviisiga Grigorjevi ja Olenini „Pyccaoe auko II“. Saksa keeles tarvitati A. Glaseri ja P. Petzoldi „Lehrbuch der deutschen sprache I“. Ühtegi õpperaamatut ei olnud kodumaal maateaduse õpetamiseks, samuti ka V klassi programmile vastavad maateaduse õpperaamatud.

1920/21 õppeaasta lõpuks oli jõetud muretseda järgmised õppevahendid: nurklaud, kolmnurk, sirkel, joonlaud, mall, mõned maateaduse kaardid; loodusteaduses - soojamõõtja, baromeeter, paar klaastoru, kogu liblikaid; laulmises - harmoonium; tööõpetuses - üks joonlaud mõõtetega, kaks nurklauda, kaks pintlit, raamatukõitmisriistad. Need õppevahendid olid peaaegu kõik ostetud pidude sissetulekust. Samal teel olid muretsitud ka raamatud, mida oli kooli kogus 100 eksemplari.

Veebruari kuul 1921.a. tehti veel kord katsed keemiavabastada kooli jaoks. Selleks säeti kokku palvekiri, millele lastevanemad alla kirjutasid. Palvekirja tekst oli järgmine:

Härra Haridusministrile

Lõmeme valla Lõrgema Hlškooli

õpilaste vanemate

palve.

Lõmeme valla Lõrgem Hlškool asub rekvisiititud keemides Kaarli mõisa härrastemajas. Osa kooliruumidest on aga vene sõjapögeniku Kurilenko, ora Kaarli mõisa endise omaniku poolt omavalitsuselt endile tarvitada võetud. Koolile on alles jäänud ainult kolm väikest tuba, nendest kaks klassiruumi ja kolmas koolijuhataja elutuba. Täiesti puuduvad ruumid lastel magamiseks ja toidukraami hoidmiseks. Selle tõttu käivad paljud õpilased 5-6 km. kauguselt kodus. 13 kaugemalt

last jäid hoopis kooli ilmumata. Kooli ruumides ööbivad 9 last on sunnitud oma magamisruuded päeval hoidma kitsas klassiruumis seinä ääres põrandal kunnikus ja öösel magama klassi põrandal. Taidurruum - kartulid, liib, tangud, kapsa-, liha- ja väipitid seisavad kitsas, külmas koridoris põrandal, kus nad ka veel läbikäimist takistavad. Looja toitu võib valmistada suurte takistustega ainult üks kord, kella 6-7 ajal öhtul. Samas majas on aga Kurilekol 3 suurt tuba ja Vietinghoffil 4 suurt ja 3 väikest tuba ühes köögiga.

Vaatamata sellele, et Kurileko ja Vietinghoff seni kõigi ameti-asutuste käsed korterist väljaminekise kohta täiesti tähelepanemata on jätnud ja seda nähtavasti ilma karistusest, usume meie, allakirjutajad lastevanemad, süüski, et Vabariigi Valitsusel nende isikute seadusetäitmisele sundimine süüski absoluutselt võimata ei ole. Põllutöoministeerium on ju Laarli mõisa omanik. Tema rentis möödunud kevadel mõisa härrastemaja Vietinghoffile tingimusega, et kool peab saama tarvisminevad ruumid. Vietinghoff on aga kooli vastu vaenulik ning ei mõtlegi vabatahtlikult Põllutöoministeeriumi tingimusi täita.

Kõike ülalnimetatut arvesse võttes ja ühtlasi tähele pannes, et praeguse seisukorra maksimaalimine sunnib kooli võimatutes oludes edasi pidama. See kõigutab ka Vabariigi Valitsuse autoriteeti koha peal ning hävitab ka inimestes usu endiste mõisaomanike võime vähenemise võimalusse. Teiselt poolt annab aga julgust parunitele Valitsuse korralduste edaspidiseks ignoreerimiseks.

Veel asjaoludel palume meie, allakirjutajad, et Teie, härra minister, omalt poolt ühtegi Teile kättesaadavat abinõu tarvitusele võtmata ei jätaks, mis aitaks Laarli mõisa härrastemaja ruumide küsimust mõisas asuva kooli kasuks otsustada.

Lisame veel juurde, et kooli seisukorrast on juba ennem ministeeriumile teatatud Kiru Maakonna Kooli-valitsuse kaudu ja ka ministeeriumi esindaja on

kohapeal asja järeleaatamas käinud.

Laarlis veebruaril 1921.a.

Lastevanemad (Hilksingid)

Selle kirja peale ei saadud haridusministrielt (H. Bauerilt) mingisugust vastust.

Mõned kooli kohta käivad vallanõukogu otsused ja kooli ja vallavalitsuse vahelkorda puutuvad faktid kooli kahel esimesel eluaastal.

8. novembril 1919. otsustas vallanõukogu:

1. Teha koolile laste joogirist, saadile üks uks, mõned aknad kittida
2. Vallavalitsust volitada koolile kojameest palkama, lubades viimasele kuni 40 marka palga kuus.

(Selle palgaga kooliteenijat ei saadud, tema töö tegid

2. sept. 1920. otsustati koolile lasta teha 10 uut ^{lapseid} ~~laste~~.

(1921/22 õppeaasta alguses ei olnud laste veel valmis)

19. novembril 1920. : Valgustuseks 1920/21 õp.a. talveks määrata igale õpetajale 1 puud petvooliurni, samuti õpilastele internaadis 1 puud.

27. jaanuaril 1921. : Määrata koolile õppevahendite muretsemiseks 1055 marka 1920.aastal tarvitamata jäänud kooliteenija palgast.

Koolireemide kitsust arvesse võttes palus koolijuhataja vallavanemad seinale löödavad nagiid teha kummagi klassi jaoks eraldi. Et aga nõukogu protokolli sõna „nagi“ oli, mitte „nagid“, siis ei võinud vallavanem „omavoliliselt“ kaht nagi teha lasta. Tehti üks jalgaolul seisev nagi, millel olid siis need „paremused“ et ka koolimajas rohkem ruumi tarvitas ja märksa enam maksma läks, kui kaks seinale löödavat nagi.

Puid koolile muretseli iga õppeaasta algul väga vähe. Nende lõppemisel saadi uusi alati ainult mitmekordse nõudmise peale, kui kool juba mõne päeva keitmata oli töötanud.

1919. aastal detsembris oli klassis 4° R. sooja. 1920. aasta veebruaril kuul, kui kool 8 päeva sarlani pärast seisis, oli puude puudusel õpetaja elukorteris vahvalt 6° sooja. Samasugune lugu kordus mitu korda 1920. a. novembris ja detsembris.

Tuleoli, mis 1920/21 õppeaasta talvets õpetajatele oli määratud, ei saadud vallamajast vastava nõu puudusel korraga ära teha. Hiljem lõppes vallavalitsusel õli otsa ja puudusva 12 1/2 naela eest tuli vallavalitsusel raha maksta. Poole aasta jooksul ei saanud vallavanem ühelgi kantslei päeval „aega“ raha välja maksta. See sai võimalikuks alles veel vallavanemal pisut aega enne koolijuhataja kohalt lahkumist 1921. a. sügisel.

Esimesel kooliaastal s.o. 1919/20 õppeaasta talvel püüdis õpetaja-koolijuhataja Eik asutada laulukoori, kuhu kogunes 17 inimest. Lauludega esineti Kaarli Kabatahtliku Tuletõrje Seltsi pidudel. Teisel, s.o. 1920/21. õppeaastal vaibus laulukoori tegevus. Põhjusted misuguseks passiivsuseks olid väga mitmesugused ja rügarad, need olid tingitud ajast ja oludest.

1. aug. 1921. a. lahkusid kohalt mõlemad õppejõud. Juhataja Eik läks Lannu 6-kl. Algkooli juhatajaks, õpetaja Kõstner Purdi mõisa 6-kl. Algkooli õpetajaks.

15. aug. valiti uueks koolijuhatajaks Julius Treilmann, õpetajaks Charlotte Kalep.

15. sept. lahkus endine juhataja Eik, mõni päev varem oli uuele kohale kolinud ka endine õpetaja Kõstner.

Lõmmeru valla 6-kl. algkool uut asukohta otsimiseks.

Kooli olukord Laarli mõisa ruumides muutus üha viletsamaks, nii et Viire maakonna Loolivalitsus tahtis sulgeda kooli kõlbmata ruumide pärast. Vallavalitsusel tuli kiiresti astuda samme koolile uute ruumide muretsemiseks. Juulis 1922.a. otsustas Lõmmeru valla nõukogu Laarlist 3-mas klass, mis oli kõige suurem õpilaste arvuga poolest, viia Hlevere kooli juurde ning Laarlisse panna käima 4., 5. ja 6. klass. Samal ajal astuda samme uue koolimaja ehitamiseks valda. Selgus aga, et uus 6-kl. algkooli jaoks ehitataks maja läheks maksma väga palju, raha pole saada, nii jäi see mõte sisse, tuli otsida teist pääseteed.

Oli teada, et vallas asus Lohala mõis 1922.a. siigisel planeerimisele läheb ja härrastemaja müüakse, mille vald võiks osta koolile. 25. aug. 1922. tehti otsus nõuda, et Lohala mõisa härrastemaja ühes vastava maasalaga ostetaks Lõmmeru valla 6-kl. algkoolile.

Samast nõukogu otsusest tegi vallavalitsus ärakirja ja saatis Põllutööministeeriumi Maakorralduse Peavalitsusele. Sealt tuli vastus, et Lõmmeru vallavalitsuse palve Lohala härrastemaja asjas on rahuldatus.

Olguigi, et vallanõukogu otsus Lohala härrastemaja asjas täitmist leidis, ei olnud seda võimalik kätte saada enne kui 1923.a. kevadel, mil maad asunikkuidele vägijagamisele määratud.

28. märtsil 1923.a. otsus^{tas} valla-nõukogu kinnisel hääletusel valla 6-kl. algkool Lohala mõisa töötama panna, sinna ühendada senised valla väikesed algkoolid: Lohala,

Aresi ja Uhtna. Seda kooli nimetada „Kohala 6-kl. Algkool“, sest Kaarli Kool on maja viletsuse tõttu juba Maakomaraaditsuse Haridusosakonna poolt suletud.

Kohala 6-kl. Algkooli juhatajaks valiti suletavate algkoolide juhatajate heulgast senine Kohala koolikooli õpetaja Helmut Lang, kes oli lõpetanud Rakvere Õpetajate Seminari.

1923/24 kooliaasta.

Kuigi ruumide küsimus veel lõplikult lahendamata, valiti vallanõukogu koosolekul 8. aug. 1923. a. Kohala 6-kl. Algkooli õpetajateks: Toomas Tarjas, Evert Tamm ja Marie Sutter. Enne olid kohal koolijuhataja Helmut Lang ja suletud Kaarli Kooli juhataja Julius Treilmann. Esimene õppenõukogu koosolek peeti 24. aug. 1923. a. Sellel koosolekul arutati kooli ruumide küsimust, sest endine mõisomanik Urangel ei tahtnud kuuldaigi ruumide äraandmisest koolile.

Pika vaidluse peale jõuti kokkuleppele, et Urangelile jääb 5 suurt tuba ja üks puhvetiruum, ülejäänud ruumid jäävad koolile.

1. oktoobril 1923. aastal algas õppetöö Kohala 6-kl. ^{alg} Koolis. Õpilasi oli 196, neist 107 poissi ja 89 tütarlast. I kl. - 30, II - 36, III - 47, IV - 44, V - 25, VI - 14. V ja VI olid ühendatud üheks komplektiks.

Õppeaasta kestel oli õpilastel palju puudumisi, peamiselt vanemate süü läbi. Puudusid enamikus taluperemeeste lapsed põllutööde pärast. Vabandamatuse tunnistati 1428 päeva ja trahvi määrati 93-le isikule 13058 marga suuruses summas. Trahviraha kuulutati kooli ekskursioonidele ja kehvemate õpilaste aineliseks toetuseks. Puudustkannatajaid õpilasi oli 1923/24. kooliaastal 46.

Et linn asus kaunis kaugel ja õpilastel oli raske mu-retseda õppetarbeid, asutati kooli juurde ühistegelise asutuse „Kooli kooperatiiv“. Lähimüügil saadud puhaskasu tarvitati

õpilaste joonistuspaheki ja tindi peale.

Kooli õpilaste keskel veel mingisuguseid õpilasorganisatsioone ei tegutsenud.

Et kool asus valla serval, oli paljudel õpilastel väga kau-
ge koolis käia, näit. Arkna külast oli servise tee pikkus 15 km.
Sellepärast asutati kaugel elavate õpilaste jaoks kooli juurde
ühiselamu ühissöögiga. 1923/24. õppeaastal oli ühiselamus
34 õpilast. Ühissöögis pidi iga laps tooma asju naturaals:
^{kuni 4 ja peale} kartuleid - 1 puud, kapsaid 10 naela, kaalikaid 3 tükki,
kohvi $\frac{1}{2}$ naela, riisi 1 nael, teed $\frac{1}{16}$ naela, soola 2 naela,
porgandeid 2 naela, tangu 1 toop, jahu 2 naela, manna
1 nael ja piima 2 toopi nädalas. Liha, liib ja suhkur
olid õpilaste eneste käes. Kuna korda ei läinud liha nor-
meerida, et oleks olnud võimalik ühetasaselt jagada, tuli
sageli ette lihatrikkide vahetusi, sest märgid läksid se-
gamini. Mõnel ei olnudki liha patta panna - see tekitas
teiste nurinat.

Toidu keetjaks oli kooliteenija, kes selle eest sai igalt
lapselt 50 marka kuus. Õpilased abistasid keetjat korda-
mööda. Selleks valitud õpilane andis toidukaained päeva peale
välja, teine võttis vastu.

Ühiselamu kodusõrd oli järgmine: kell 7.⁰⁰ äratus,
kella 8 - 8³⁰ hommikusöök, kella 11⁰⁰ - 12¹⁵ suurevaheaja
eine, kell 15¹⁵ - 15⁴⁵ lõunasöök. Peale lõunat, kuni
kella 5³⁰ vaba aeg õpilastele jalutamiseks või töötami-
seks. Kella 5³⁰ - 8⁰⁰ õppimise aeg pluss. Kella 8⁰⁰ - 8³⁰ -
õhtusöök. Kella 8³⁰ - 9³⁰ - aeg lugemiseks, mängudeks ja
pesemiseks. Kell 9³⁰ - magamaminek. Vanematele õpilastele
võib erandid teha internaadi juhataja.

Magamiseks oli eraldatud 2 suuremat tuba, üks
poisslastele, teine tütarlastele. Internaadis oli sel õppe-
aastal 17 poissi ja 17 tütarlast.

Kohala 6-kl. Algkooli õpetajaskonna moodustasid 1923/24 a.

1. Koolijuhataja Lang, Helmut - Lääre Õp. Seminari haridus
2. Õpetaja Takjas, Toomas - " " " "
3. " Tamm, Evert - " " " "
4. " Sutter, Marie - " " " "
5. " Treilmann (Taremaa), Julius Tallima Laubandus.

kooli haridus, sisekursustel omandatud õpetaja kätte.

Õppeained olid jagatud järgmiselt:

Lang :	normitunde	18	, üle normi	6	- kokku	24	tundi
Treilmann :	"	28	"	3	-	31	"
Takjas :	"	28	"	2	-	30	"
Tamm :	"	28	"	2	-	30	"
Sutter :	"	28	"	2	-	30	"

Vanemates klassides peeti silmas klassisüsteemi, kuid vanemates töötati ainesisüsteemis.

Lang: matemaatika, eesti keel, kodulugu, usiõpetus, käsitöö

Treilmann: loodusõpetus, laulmine, inglise keel, usiõpetus

Takjas: maateadus, matemaatika, eesti keel

Tamm: ajalugu, maateadus, usiõpetus

Sutter: saksa keel, matemaatika, näputöö

Koolis töötas 5 komplekti: $\frac{30}{I}$, $\frac{36}{II}$, $\frac{47}{III}$, $\frac{44}{IV}$ ja $\frac{35}{V-VI}$.

Esimene kooliaasta uues kohas ja suure õpilaste arvuga nõudis õpetajatelt palju tööd, nii ei jäänud aega tegelemiseks väljaspool kooli. Hinnalt kooli juures tegutses õpetajate omavaheline meeskortett ja segakortett, millest võtsid osa kooli juures elutsevad noored.

Peol kaubitsid ette laule ja koomilise ooperi "Lulupuu juure". Peolt saadud pehastelu 7956 Mk. 75 pn. läks kooli heaks.

$\bar{V}$ - $\bar{VI}$ klassikomplektiga oli raske töötada, sest mõlemate klasside õppekavad olid laialdased ja väga erinevad. Pedagoogina nõukogu astus samme nende klasside lahutamiseks ja uue õpetaja valimiseks, kuid seda ei lubatud, piirajuseks õpilaste väike arv (35). Nii jäid endiseks klassikomplektis ja õpetajate arv.

Kooli õpperaamatutes võeti pedagoogina nõukogu otsusel
24. aug. 1923 a. tarvitusele järgmised:

Eesti keel: Lugemikud - I kl. Lampmann I jagu, II kl. Nurmik I jagu
III kl. Lampmann II j., IV kl. Lampmann III j., V kl. A. Raud
„Kirjanduskooline lugemik“ I j. VI kl. A. Raud. II jagu.
Grammatikad: I - IV kl. Ruuli gramm. I ja II jagu
V ja VI kl. Pällu gramm. ja kirjanduse ajaloo õppimiseks
Sanderi „Kirjanduse ajalugu“ I ja II jagu.

Matemaatika: Aritmeetikas - Veski ja Grünthali „Ülesannete kogud“,
Geomeetrias Mikelsaare „Geomeetria õpperaamat“
V - VI kl. Maramaa.

Loodusõpetus: IV ja V kl. Hagermann-Mahlstein-Mäimik „Loodusõpetus“
VI kl. Langi „Füüsika“ ja Schmeili „Taimene ja tema tervishoid“.

Maateadus: IV ja V kl. Lütt ja Loppel - Õpperaamat ja ülesannete kaustid
VI kl. Jürgens ja Tasani õpperaamat.

Ajalugu: Eesti Ajalugu - Lampmann, Vana-, kesk- ja uus aeg -
Litska

Kodanikuteadus: Lägo - kodanikuteadus algkoolidele

Saksa keel: III, IV, V ja VI kl. Pezold-eelaste I, II ja III jagu

Inglise keel: Pezold I jagu

Laelmine: Tammann - Laelmise raamat.

15. oktoobril 1923. a. tehti õpperaamatutes muudatus:

inglise keeles rätta tarvitusele Pezoldi asemele Lipmanni raamat,
eesti keeles I kl. Nurmiku asemele „Laste sõber“.

Kooli õpilaste raamatukogus oli 163 raamatut. Õppe-
vahendeid ka väga vähe. Juurde muretseda neid polnud või-
malik, kuna vallavalitsus summasid selleks ei lubanud.

Kooli reemide küsimus seisis ikka lahendamata. Endine
omanik kasutas paremaid reeme mõisa südames, seundides
kooli tarvitama läbikäigu teeks pööningut, kus talvel oli sa-
muti külm kui äueski.

Reemide küsimust käis lahendamas riigimaaale üles
juures koolivanem Moik. Vastuvõtt olid ebaviisakas. Õeldud

kärsides, et koolil on rume keel, juurde enam ei saa. Õpetajad võivad mitmekesi ühes toas elada.

Et koolil ligemale 200 õpilasega oli võimatu töötada nii kitsastes ruumides, sõitsid koolijuhataja Lang ja koolivanem Moik valla volitust Tallinna Põlletöministeeriumi. Soovisid ministri jutule pääseda. Lasti kaua oodata, kuid ministri jutule ei saanudki, sest enne neid oli Lohala parun Brangel ruumide pärast juba ministeeriumi „ekselsingid läbi keelutanud.“

Lis otsustas vallanõukogu omal koosolekul 29. juulil 1924. a. Lohala mõisa härrastemaja kooli jaoks ära osta.

Samal koosolekul valiti ka kolm uut õpetajat: Rudolf Pebo, Marta Vilberg (Stöckerius) ja Salme Raudsepp (Lindper). Lohalt lahkunud Toomas Tarjas, Evald Tamm ja Marie Putter.

Koolimaaks planeeriti Lohala mõisast koolikoht, mille üldsuurus 14.45 tünnu:

Sellest põldu ja aiamaad	8.08 tünnu
heinamaad	3.40 "
kajamaad	1.05 "
metsa	0.30 "
muud maad	1.62 "

Esimesel suvel (1923. a.) kasutas koolikohta ainult koolijuhataja Lang. 1924. a. suvel kasutasid kõik õpetajad oma osa s.o. 1/5 koolikoha põllust ja heinamaast. Mõisa õunapuuad läks planeerimisel suuremalt osalt veinavabriku krundi külge, koolile jäid vähesed õunapuud, mõned sõstra- ja kareemarijapõõsad.

Kooli revideeris Virumaa II jaoskonna koolinõunik H. Linsi. Üllingisuguseid eelisi puudusi ei leitud. Koolinõunik jäi tööga rahule.

Esimene kooli hoolkogu koosolek peeti 19. okt. 1923. a. Hoolkogu liikmeteks olid: vallanõukogu esindajad Joosep Penn ja Villem Taler, lastevanemate esindajad Aug. Peri ja J. Mustalu, pedagoogika nõukogu poolt koolijuh. Lang ja õp. J. Treilmann. Esimesest koosolekust võtsid sõnaõigusega osa ka õpetajad Tamm, Tarjas ja Putter.

Hoolkogu koosolekuid peeti aastas 10.

Hooleroggu ülesandeks oli: 1) järelvalve õpilaste korralduse koo-
tsikäimise üle, 2) kehvematele õpilastele toetuse jagamine, 3) kooli
majanduselu juhtimine.

Korraldelt kooliskäijate laste vanematele määrati juba esi-
mesel koosolekul trahvi 5 mk. iga puudunud päeva eest.

Üldse kõikusid trahvimäärad 1-20 marga vahel, kusjuures
trahvi määra suurus olenes trahvitava jõukusest ja õpilase puu-
dumise põhjusest. Suurem hulk trahvimisi oli 10-15 mk. päeva eest.

Trahvimise tagajärjel hakkasid vanemad omi lapsi korraldus-
malt kooli saatma. Teisest küljest tulid ilmsiks ka halvad keel-
jed: trahvitavad hakkasid viha kandma kooli hooleroggu ja
peaajalikult koolijuhataja peale, kes arvati selle „kurja“ juureks.

Kooli vahetord vallaisadega kõige parem ei olnud. Viima-
seid pahandas väga, kui koolijuhataja julgis nõuda mõnda
parandust maja juures, või õppeabinõude ja keeva kaamatu-
koggu täiendamist.

Vallaisadel oli arvamine, et kui kool sai juba härraste-
maja ruumid, siis pole enam midagi tarvis muretseda,
ei õppeabinõusid ega kaamatusid „eks õpetajad ise mu-
retse, mis nile laste õpetamiseks tarvis läheb.“

1924.125. õppeaasta.

Koolitöö algas 1. oktoobril, lõppes 29. mail. Koolis
oli 188 õpilast. ^{10% maksis 108 koolimaks} Rohkesti esines õpilaste puudumisi. Paljude
puudusid need õpilased, kes olid peremeeste juurde karjaseks
palgatud. Hooleroggu jagas kehvematele õpilastele toetust 540 marga
õpilase kohta aastas.

Sel õppeaastal oli 5 klassikomplekti: I-II kl. - 47 õpilast,
III kl. - 42, IV kl. - 46, V kl. - 34 ja VI kl. - 19 õpilast. Õpetajaid ka 5:
Koolijuhataja Lang, õpetajad: Freilmann, Vilberg, Raudsepp
ja Peebo. Õpilasarorganisatsioon koolis ei tegutsenud.

Kooliruumide küsimus oli ikka veel lahendamata. Endine

omanik seisis nagu, parun'ikka hoone siidames, selgedes läbikäigu kooliperale. Lool oli sunnitud töötama äärmiselt kitsastes ruumides. La saal oli klassiruumiks. Vahelalgadel niisid õpilased kitsastes, halvasti remonteeritud koridorides. Suure tunglemise tõttu langes krohv seintel, täites jalutusruumi paksu tolmuaga. Remondi jaoks völd summasid ei andnud. La koolitöö oli takistatud. Võimlemisruumi peedumised korvaldati rändavad klassid. Vahel istusid 4 õpilast ühes pingis.

Õppesedukes oli äärmiselt madal: klassikursuse lõpetasid 78 poissi ja 47 tüdrukut, kokku 125 õpilast. Teises aastaks ~~esimesse~~ klassi jäi 11 poissi ja 17 tüdrukut - 28 õpilast. Järeleksamid jäeti 11 poisile ja 12 tüdrukule - 23 õpilasele. Seega ei jõudnud klassikursust lõpetada nõrga edasijõudmise pärast 49 õpilast, haiguse pärast 2 - kokku 51 õpilast.

Kuna eelmise kooliaasta viimase klassi lõpetajatest paljud keskkoolidene edasiõppima läksid ja seal õutensid puudulikene, eriti vöörkeelte, tuli ped. nõukogul suuremat rõhku panna vöörkeelte õpetamisele.

Puudusteta ei olund ka õpilaste käitumine. Tulid ette mitmesugused väiksemad vargused koolis ja väljaspool kooli. Väeti raha kaasõpilase taskust, samuti ka kodus vanemate järelt. Salakond vanema klassi õpilasi said hakkama häbistava teoga: pärast kooli jõulupüüd võisens koolimajja jäädas, tungisid salaja vötmega lukustatud ruumi ja võtsid ära nende laste jõulupoekid, keda jõulupüüd ei olund.

Pedagoogina nõukogu määras vastava karistuse:

1) märkus klassi es 2) märkus kooli eest ühes elukommete alandamisega 3) koolist väljakeitmine.

Üks neist „võtjatest“ heideti koolist välja, teistele märkused ja käitumise alandamine.

Viimasel koolipäeval lõhkusid kooli mööblit 2 VI klassi õpilast, kes said järeleksamid sügisens. Üht neist trahviti koolist väljakeitmisega, teisel alandati käitumist.

Sel õppeaastal võisid õpetajad rohkem osa ka seltskond-
likest tööst. Koolijuhataja Lang, olles Kohala Raamatukogu
Seltsi esimehes, korraldas endise Kohala külakooli ruumes
rahvale loenguid järgmistes ainetes:

- 1) eesti keel ja kirjandus
- 2) kodanike teadus
- 3) Eesti kohtud
- 4) kasvatus enne kooli

Nimetatud kursustest võisid lektoritena osa Kohala 6-kl. Hlgrkooli
õpetajad. Seltsi näiteringi tegevust korraldas koolijuhataja Lang.

Koolil oli suunduslik õpetada ka usuõpetust. Sellega
seoses korraldati ka hommikupalveid. Esiti peeti neid 3 korda
nädalas, kus juures esialgu tarvitati vananenud palveraama-
tut, hiljem aga olid õpetajad kohustatud kokku seadma
midagi palvetaolist, mis vanemate klasside usuõpetuse õpe-
taja Trilmann lastele ette luges. Hommikupalved olid
esmaspäeval ja laupäeval ning neist pidi osa võtma iga
õpilane, kes õppis usuõpetust (õpilastele oli usuõpetus vaba-
tahtlik õppeaine). Kolmapäeval oli osavõtt kõigil kohus-
tuslik, sest siin käsitati küsimusi kooli korrast ja õpilaste käitu-
misest.

Kooliaasta lõpul korraldati õpilastele huvireise:

<u>I-II</u> kl.	- Vanamoisa põlevkivikaevandusse.
<u>III</u> "	- Port-Lunda ja selle ümbrusse.
<u>IV</u> "	- Kahepäevane huvireis: Lohla - Oitina - Leikuse
<u>V</u> "	- Narva - Narva-Jõesuu.
<u>VI</u> "	- Tallinn

Ekskursioonide kulud kandis kool, lastel oli vaja ainult toot
kaasa võtta. Kool sai sisetulekuid koolipidudest. Harilikult
peeti aasta jooksul 2 maksulist koolipidu, millest oli alati
väga palju osavõtjaid.

Kool võttis osa ka ümbrumaa noorte I laulu- ja spordipeost
25 lauljaga. Üksikoorina kaanti ette 2 laulu.

Puhtuse ja korra järel klassis jälgisid klassikorrapidajad. III-VI klassim oli valitud ka klassivanem. Klassikorrapidajad allusid klassivanemale. Klassi soovid ja vajadused kandis klassivanem ette oma õpetajale-klassijuhatajale.

Kooliteenijaks oli Klaara Lillaots, kes ka internadi õpilastele toita valmistas. Kooliteenija kohustuste hulka kuulus puhtuse hooldamine kogu koolimajas, keetmine ja teedelt lieme-roosimine. Kooliteenija sai palga 2000 marka kuus ai-nult koolitöö ajal. Suvekuude eest talle palga ei maks-tud. Lastele keetmise eest sai iga lapse pealt 75 mk. kuus.

Sel aastal revideeris koolinõunik kooli 2 korda. Teistkordne revideerimine oli tingitud arvatahvasti vajadusest koolijuhatajat Langi üle kuulata. Nimelt olivat Sõjaministeeriumi saadetud nimeta kiri kaebusega, et Lang ühel koosolekul kõnet pidades öelnud umbes nii, et "ega Eesti vabariiki kauaks ole". Seega taheti koolijuhatajat kahtlustada riigivastases tegevuses. Valekaebusel ei olnud mingisuguseid tagajärgi.

Koolikogu pidas kooliaasta jooksul 11 koosolekut. Oma tege-vuse ajal jagas kehvematele õpilastele toetust 28002 marka. Trahvirahadest muretses kooliapteegi, hirmaga 4335 marka. Otsustati kooli juures ette võtta mitmed uuendused ja paran-dused.

Kooli eelarve oli 1925.a. 315610 marka. Eelarves oli ette nähtud õppeabinõude muretssemiseks 20000 mk., raamatu-kogu täiendamiseks 10000 mk., uue inventari jaoks 13700 mk.

Kooli koolikogu ja pedagoogiline nõukogu töötasid käsi-käes. Kooli vahetund omavalitsusega oli rahuldav, selts-konna ja lastevanematega hea.

1925./26. kooliaasta.

Õppetöö algas 28. sept. 1925., lõppes 4. juunil 1926. a.
Jõuluvahetäeg 23. detš - 4. jaan., kevadpühadel 31. märtsi -
8. aprillini ja suvistepühadel 21. maist - 26. maini.

Koolitöö algul ei ilmunud kooli 28 õpilast. Peendumise põh-
justeks teenistus (karjaskäimine, väljakoristamine) ja valesus.
Enne õppetöö lõppu lahkusid koolist 20 last samadel
põhjustel.

Õpilasarorganisatsioonidest töötasid koolis: 1) karskusring,
millele algus pandi karskuspühal 7. nov. 1925 a. Karskuspühast
ja seega ka karskusringi asutamisest võttis osa ka kooli-
nõunik H. Linsi. 2) Spordiring, milline hakkas edukaalt
töötama.

Peale tähtpäevade aktuste oli koolil 2 suuremat rahalist
pida: üks pedagoogika nõukogu poolt korraldatud, sine-
telex 13017 marka, ja kevadine koolipidu, millest oli tulu
6861 mk. Pidude pehas sinetelex kuleutati õpilaste ekskursio-
nideks.

Koolis korraldati pedagoogiline päev, millest võtsid
osa koolinõunik, koolivanem, koolikogu liikmeid ja naa-
berkoolide õpetajaid. Väidistunde andsid meie kooli õpe-
tajad. Samasugune päev korraldati Väikela koolis, millest
meie õpetajad kuulajana osa võtsid.

Õpilastega väeti osa kirumaa noorte laulu- ja spordipeost.
Kool töötas endiselt kitsastes ruumides. Suuremat kolmu
suudeti ära hoida sagedase põrandate pesemise ja õlitami-
sega. Remondiks vald summasid ei arandnud, seinte paneeli-
misest ei tahetud kuulda. Lõheastase lubamise järel
jõuti viimaks saada kulunud trepiastmetele kaitseplekid.

Kallal oli härrastemaja, kes kool töötas, ikka veel ost-
mata. Hind oli umbes poole miljoni ümber, mis selle suure

Korras hoone kohta oli väga odas. Lõpuks otsustas vallanõukogu oma koosolekul 7. XII 25. harrastemaja ära osta.

Kooli hoolikogu seisis oma ülesannete kõrgusel. Heis vähegi abistavat kätt oli vaja, tulid hoolikogu liikmed nõu ja jõuga appi.

Õpetajate vahetõrje seltskonna ja lastevanematega oli hea. Lastevanemad hindasid õpetaja raskesti tööd, said aru koolitööd takistavatest peenustest. Kooli mured ja rõõmud olid ka lastevanemate omad. Õpetajad püüdsid kõik teha, et võita lastevanemate ja ümbruskonna rahva poolehoidu. Koolipidud korraldati hästi valitud ja õpetatud ettekannetega, kevadeti oli pargis kooli spordipidu ja õpilastööde näitus, mis eriti meeldis lastevanematele.

Heid koolimatus ja vale arusaamine kooli olukorrast oli valla omavalitsusel. Nende võimevõime poolt öeldi: remonti pole vaja teha, õpilaste kaamatukogu on ainult laste ajaraiskamine, õpetajad peavad olema küllalt targad, et ilma õppeabinõudeta õpetada, õpetajate palk on suur jne. Selline vallategelaste ülesastumine polnud millegagi põhjendatud. Vallas oli raha, kuid te jalgas koolide elanute väljamaksmata jätmisega suurendada oma tagavara - kapitali. Kahe miljonilise tagavara kapitali juures ei alandanud ta sugugi maise.

Seda oli sihikiindul poliitika. Seda oli tarvis muuta, vallavalitsuse „Kants“ oli tarvis võita.

Hei väiklased olid vallategelased, seda näitab ka luige õpetajate toa lambiga. Õpetajad pidid saama vallasalt prii kütte, korteri ja valgustuse, milleks oli ette nähtud 1 puud petrooliumi aastas. Kantsaleis aga võisid õpetajad õhust töötada kooli lambi valgus. Õpetajad elasid koolimaja teises otsas, kuhu pääses kantsalist läbi pimedade pööningute. Lõpuks läksid õpetajad, kes kauem töötasid kantsaleis, kooli

lambiga oma tuppa. See küsimus tõsteti üles vallanõukogu koosolekul, et õpetajad kuletavad kooli õli, kuigi seda kuletati ainult läbiminekseks pimedast koridorist.

Järgneval s.o. 1926/27. õppeaastal suuremaid muudatusi koolitöös ei olnud. Õpetajate koosseis endine:

1. Koolijuhataja H. Lang 2. Õpet. J. Treibmann, 3. õp. M. Kikberg, 4. õp. J. Sandrepp, 5. õp. R. Peebo. Õpetajad olid seminari haridusega peale Peebo, kes oli keskkooli lõpetanud kehteta õpetaja.

Õppetunni kestvus oli 50 minutit, vahetund 10 min. ja suur vahetund 20 minutit. Õppetöö algas kell 8⁰⁰ hommikul.

1. nov - 1. märtsini lubati alata kell 9⁰⁰ hommikul.

Tunnikavast jäeti välja inglise keel, tuli õpetada eest-keelena ainult saksa keelt.

1927/28. õppeaastal oli lapsi koolis juba palju vähem, sest valda oli asutatud juba teisi kooli. Kooli ilmus 114 last. Selle tõttu koondati klasse ja vabanes üks õpetaja. Selleks oli kehteta õpetaja Peebo, kes siirduks edasi õppima. Töötama jäi kool 4-ja õpetajaga. Koondatud olid I, II klass, III, IV klass.

Uus õppeainena rääiti tunnikavasse kõlblusõpetus, igas klassis 1 nädalatund usinõpetuse arvel.

Sel suvel tehti suurem remont, nii said ruumid kaunima ilme. Remondiks kulus umbes 1000 krooni. La õpetajate kortereid remonteeriti. Suvel suti mõisa endine omanik Tra Brangel, mille tõttu kool sai kõik ruumid kätte. Arar saal vabanes nüüd õpilastele jehutamiseks ja võimlemiseks.

Kooliteenijaks valiti hoolikogu poolt Leena Major. Palgaks oli valda poolt prii korter, küte ja 32 kg. petrooli ümi ja rahas 20 krooni kuus, hiljem 25 krooni. Internaadi lastelt keetmise eest 3 senti päevas iga lapse pealt. Lapsi oli internaadis 19.

Suurekuude eest kooliteenija palga ei saanud, olgugi et õppetöö ajal töö väga raske oli ja seda tegid kaheksa mehega ühe palga eest.

1931/32. õppeaastal oli koolis 142 õpilast: 68 poissi ja 74 tütarlast. Kool töötas 6 klaniga 4-ja komplektilisena. I-II - 53 õpilast, III - 23, IV - 28, V-VI - 38 õpilast. Puudest kannatajaid õpilasi oli palju.

1933/34. õppeaastal oli juba kohustuslik lõpetada kuus klassi. Kohustusest vabanen õpilane kuues klassi lõpetamata, keegi ta sai enne 16 aastat vanaks. Õpilaste arv koolis oli 152. Puudest kannatajaid 34 õpilast.

Kooli juures töötasid noorkotkaste ja kodutütarde rühmad. Õpilaste rohu arvu tõttu lahutati III ja IV klass, nii jäi kool töötama 5-e komplektiga I - 23, II - 24, III - 28, IV - 28, V - 22 ja VI - 24. Uueks õpetajaks valiti Leontine Jalakas.

Kooli hoolkoogu oli väga hea, kooskõlastatud kooli huvidega. Hoolkoogu käis koos kooliaasta jooksul 13 korda. Puudest kannatajatele õpilastele jagati toetust 218,02 summana suuruses. Kooli eelarve oli kr. 268,022.

1934/35. õppeaastal vähenes õpilaste arv. Nüüd oli 126 last, 63 poissi ja 63 tütarlast. Õpilaste arvu vähendamise tagajärjel vaheldati jälle üks õpetaja ja koolis jäi töötama 4 õpetajat 4-ja komplektiga. Lakkus õpetaja Jalakas.

Kooli juures töötas näitering ja laulukoor õpetajate juhtimisel. Poed olid rahvarohked, hästi viimistletud peskavaga. Lastevanemate ja õpetajate vahel on sõbralik, usalduslik vahet. Et kooli ümbruses puudub rahvamaja, on koolimaja kooli ümbruskonna organisatsioonidele. Kuid sageldane pidetsemise häirib koolitööd, kannatavad ruumid ja kooli mööbel. Olen aeg ehitada rahvamaja.

Ümbruskonnas teovõimsamaten organisatsiooniden olid: Lõmeme Hariduse Seltsi Lohala osakond oma mitmekülgse tegevusega ja Lohala Perenaiste Selts „Kungla“, mille tegevusest võtsid innuga osa nii noored kui ka vanemad inimesed.

1936/37. õppeaastal käis koolis üldse 106 õpilast. Õpetajate koosseis oli endine: 4 õpetajat, 4 komplekti.

Koolis olid järgmised organisatsioonid: Noorte Kotkaste Lõmmeri rühm, Kodulitardõ Lohala rühm ja Lohala Algkooli Õpilasing, mis asutati 1937.a.

Sel kooliaastal hakati rohkem korvastama ja kaunistama kooli ümbrust. Asutati kooli kassad. Sellens aitas palju kaasa noor energiline kooliteenija, kellel oli teadmisi aiamähe alal ja tähtis ka ümbruskonna aiaandusringi assistendi kohustusi. Vallamavalitsus ei olnud ka enam nii tagurline, vaid tuli vastu kooli nõudele ja löstis kooliteenija kuutasu 40 kroonile. Seda tasu hakati maksma ka seeläbi.

1938/39. õppeaasta tähtsamaks sündmuseks oli elektrivalgustuse sisseseadmine kooli ja selle lähemasse ümbrusse. Seda mõtet oli õpetajaskond ja kooli hoolkogu juba ammu tahtnud teostada, sest Kuuda-Laxvere elektriliin ei olnud mitte väga kerge. Raskesti oli palju selle juude teostamisel, sest puudus raha. Ümbruskonna asunikud olid küll heameelega nõus kulusid kandma, kuid ilma koolita läheks see liiga kalliks. Kui kool teeks heela 10-ne osaga, siis oleks see ettevõtte teostatav. Vald sellens raha ei andnud. 1939.a. suvel oli hea juhees. Vald võttis kooli eelarvesse koolimaja väljastpoolt värvimise. Õppenõukogu ja hoolkogu nõudmisel jäeti maja värvimata ja anti see summa elektri sisseseadmiseks.

Algus kürs lõõ. Lõin, mida ise teha võis, tehti omal jõul. Jügisel 1939.. oli elektrivalgustus koolis ja kooli lähemas ümbruses. Igäl majal läks see maksma umbes 250 krooni.

1940. aastal, kui kehtestati nõukogude kord lüües, hakati innuga kooli ümber korraldama nõukogude kooliks. Tulid uued õppekavad, uued õpikud, mis ilmusid alguses brošüüridena. Hakati õpetama vene keelt koolis ja väljaspool kooli, sest kodanlikus koolis seda ei õpetatud ja paljud nooremad inimesed tahtsid seda õppida.

Lõmeru valla Täiterukomitee esimeheks oli kommunist sm. Lugenberg, kes oli õpetajatele loeliseks abimeheks kooli ümberkorraldamisel nõukogude kooliks. Sageli viibis ta koolimajas, vestles õpetajate ja õpilastega. Igas küsimuses võisid õpetajad julgesti tema poole pöörduda, sest tema, kui vana kommunist juba kodanlike lüüse ajal, oskas anda õigeid juhiseid.

Augustis 1941. a. tungisid fašistid ka Lõmeru valdale. Lohala kool asub kõrval suurtest teedest, sellepärast alguses saksa vägesid sinna ei tulnud, läksid läbi ainult väikesed salgad. Algas okupatsiooniaeg.

Okupandid ei hoolinud eestlaste koolist põrmugi. Küttepuude puudusel seisis õppetöö mitu nädalat. Riigi metsast puud üldse ei antudki, vaid seunuti talumehe koolile puud müüma. Kütte puudusel töötas õpilaste intervaat ainult esimesel pooleaastal lihemat aega.

Kool töötas ainult kolme komplektiga. Õhendamused olid I-II, III-IV, V-VI. Õpilaste arv oli 103.

Õpilaste puudumispäevade arv oli väga suur, sest paljudel lastest polnud riideid ega jala-nõusid. Neid ei olnudki võimalik saada, sest okupatsiooni ajal midagi müüd ei müüdnud, kui puust kingitajad ja klassist kaelahted. Kehvamate õpilaste toetamiseks anti Haridusministeeriumi poolt 50.50 mk.,

mid sedagi ei saadud ära kulutada, sest riidmaterjali ega jalanõusid polnud saada.

Õpilaskiiridused nel aastal ei peetud, oli ainult laste jõulupüh. Õpilaserorganisatsioon koolis ei olnud. Hüstlikku järelvaatust ei teostatud. Inspektor Rajamaa revideeris kooli üks kord.

1943/44. Õppeaastal algas õppetöö 18. okt. ja lõppes juuba 25 märtsil 1944. Nooremad kompektid võisid töötada ainult ülepäeviti ühes ruumis, sest koolimaja majutatud sõjaväeosad jätsid koolile vabaks ainult kaks klassiruumi. 14. veebr. lahkus koolijuhataja K. Kreen mobilisatsiooni tõttu. Ajutiselt õppejõuks kuuni koolijuhataja kohusetäitja määramiseni kutsuti Pikaristi algkooli õpet. Elba Halberg, kuna Pikaristil õppetöö sisis sõjavägede majutamise tõttu. 1. märtsil määrati koolijuhataja kohusetäitjaks evakueerunud Puhkova algkooli juhataja Kaarel Kruusa, mille tõttu vabanes E. Halberg.

Paljud õpilased puudusid riiete ja jalanõude puudusel. Internaat ei töötanud I poolaastal elektrivõrku tõttu.

Koolis tarvitati eelmisel aastal ilmunud õpikuid. Võõrkeeleks oli saksa keel. Õpilaserorganisatsioon ei olnud. Ruumide puudusel ja lühikese kooliaja tõttu koolipidusid ei korraldatud.

Koolide inspektor kooli vaatamas ei käinud. Hüstlikku järelvaatust ei teostatud.

Koolimaja oli muudetud saksa sõjavägede pehkekoduks. Õpetajad palga ei saanud, käisid suvel taludes tööl.

Ühel septembri varahommikul põgenesid äkki okupatsioonid-pehkeajad Lohalast suure kiiruga, jättis maha rearsuse ja veinivaadi. Nõukogu armee pealetungil vabanenud fašistidest linnad ja külad.

Nüüd hakati kiiresti koolimaja puhastama ja korrastama, et kool võiks jälle tööle hakata nõukogu koolina.

Selle juures abistas nõi ja jõuga õpetajaid ja lastevanemaid

Närkoguolu Armeest tulnud meie kooli endine õpilane kommunist Fromhold Leek, kes hakkas töötama valla töitevkomitee esimehena.

Õppetöö algas 12. sept. 1944. a. ja lõppes 5. juunil 1945. a.

Õppejõude oli 4, õpilasi 121.

Õppejõududeks olid: koolijuhataja Kaarel Ruusa, õpetajad Salme Lindpere, Magda Lepp ja Ello Lillo.

Kevadel olid eksamid IV, V ja VI klassis.

Kooli juures töötas internaat. Õpilased said sooja toitu.

Koolis tarvitati õpikuid, mis olid lubatud 1941. a. hiljem võeti tarvitusele 1945. a. väljastatud õpikud.

Koolipidusid peeti kaks, peale selle mitu korda aastas päevade ja tähtpäevade pekul, kus õpilased esinesid laulude, tantsude ja deklamatsioonidega.

Koolis töötas pioneerirühm, oktoobrilaste kuendus, kehakultuuri ring ning seinalohe toimikund.

Õpilaste sanitaar- hügieenilise korra tõstmiseks olid klassides valitud pektuse kontrollijad õpilased ja peale selle kaks sanitaar-inspektorit lastevanemate heulgast. Nakkushaiguste ärahoidmiseks süstiti õpilasi ja oskonnaarsti korraldusel kaks korda: difteeria ja tüüfuse vastu. Terriskoidlike järelvaatest teostati üks kord dr. Haho poolt.

7. aprillil külastas kooli II raiooni koolide inspektor Tepp ja jäi õppe- ja kasvatustööga täiesti rahule.

1945./46. õppeaastal avati Kohala koolis VII klass. Peale VI klassi lõpetanute astusid VII klassi ka need, kes olid juba varem koolist lahkunud.

Õppetöö algas 1. sept. 1945. a. Kool töötas 4-ja kompleksiga.

Õppejõude oli viis: Ruusa, Lindpere, Lillo, Leek ja Tiho.

Koolis õppis 160 last. Internaadis oli 28 õpilast.

Organisatsioonidest töötasid kooli juures: pioneerid 35 õpilast, oktoobrilapsed - 54, malering 44, kehakultuuri kollektiiv 62 õpil. Õpilased andsid välja seinalohte „Leek“.

Õpikutega oli kool varustatud rahuldavalt, õpikuid püüdnud ainult vene keeles ja matemaatikas.

Õppenõukogu korraldas aasta jooksul 4 pidu. Õpilaste isetegevusringid võtsid osa Põhmeru valla koolide omavahelisest olümpiaadist Aluveres ja Võrumaa koolidevahelisest olümpiaadist Rakveres.

1946/47. õppeaastal oli juba 5 komplekti ja kuus õpetajat: Krussa, Lindpere, Lillo, Tiho, Kraas ja Valter. Õpilasi oli 172. Kooliteenijaid oli 2 ja 1 internaadi keeltja-koristaja.

Pioneer 47 õpilast, oktoobrilapsi 52. Koolis oli ka elav ringide töö: naturalistide ring, male-kähe-, tantsu- ja näitering. Igal esmaspäeval õppetöö algul peeti kultuurhommikut, mida sissestasid õpetajad ja õpilased vastavate ettekannetega.

Pidulikest aktistest, nagu Oktoobrirevolutsiooni aastapäeval, Punaarmee aastapäeval, Maipühäl jne, võtsid õpilased osa mitmesuguste ettekannetega. Kooli õppenõukogu abistasid lastevanemate nõukogu ja naiskomisjon.

Vanemate klasside õpilastele korraldati ekskursioon Lõuna-Eestisse. Õpilaskoor (40 liiget) võttis osa Tallinna üldlaulupeost 1947-a. suvel.

Koolide inspektor Moosaar keibastas kooli 3 korda ja jäi kooli õppe- ja kasvatustööga täiesti rahule.

1947/48. õppeaastal töötas kool ka seitsme klassiga, kuid sel aastal oli juba 6 komplekti, ühendatud olid veel ainult IV-V kl. Kool oli varustatud õpikute ja õpikute. Põludest saadud tulu läks kehvemate õpilaste toetamiseks ja ekskursioonideks. Õppelekkus oli täiesti rahuldav. kevadised eksamid olid IV-VII klassini.

Õppejõud: Direktor K. Krussa, õp-d E. Lillo, Mare Lülari, V. Kuus, Erika Erm ja S. Lindpere ning Eleen Rätsep.

Internaadis oli 26 õpilast. Internaadi keeltjans-koristajaks Salme Välimäe. Kooliteenijad: Ottilie Sakemäe ja Leonhard Sakemäe.

Pioneerid ja oktoobrilapsed töötasid õpetajate juhendamisel. Igal esmaspäeval toimus saalis kultuurhommik õpilaste kaas-tegevusel.

Teaalegu kõik, mis siin Kohala kooli ajaloo kirjutatud, on võetud kroonikast, mida on kirjutanud koolijuhatajad: Eduard Eik (1919-1922), Helmut Lang (1923-1934) Karl Kreek (1942), Kaarel Kruusa (1943-1947).

Pärast seda ei ole enam kroonikad kirjutatud. Järgnevatest sündmustest kirjutatakse oma mälestuste järgi.

1948/49 ja 1949/50 õppeaastail oli direktoris Ella Lillo. Neil aastail oli ka koolis töötamas pioneerijuht. Noor energiline pioneerijuht ^{Lina Nõmm} viis pioneeritöö kõrgele tasemele. Pioneerimaleva sai nimeks Kohala 7-a. Kooli Fideevinimeline pioneerimaleva.

Ella Lillo juhtimisel oli koolis hea laulukoor. Ka kolhoos, küünurga naiskoor käis Tallinnas ülevaatesel, sai auhima ja laulis raadios.

1951.-1956. a. oli kooli direktoris Endel Keskner. Õppejõududeks: Ruth Keskner, Linda Lina, Fred Maldar, Andres Reberg, Erika Erm, Ellen Rätsep, Asta Lond ja Salme Lindpere.

Pioneerijuhiks oli A. Reberg. Koolis oli ka ^{tubli} komsomoli-organisatsioon. Õppe- ja kasvatus töö hea.

1956.-1958. a. täitis direktori kohuseid Asta Lond, sest endine direktor Keskner siirdus teise kooli. Ka õpetajad Lina, Maldar, Erm ja Reberg lahkusid ja asemel tulid Nurm, Priimann, Mardisoo, Ilves, Järg.

1958./59. õppeaastal määrati Kohala 7-a. Kooli direktoriks Helga Lukas, kõrgema haridusega. (endine Kohala kooli õpetane.)

Noore energilise direktori initsiatiivil toimus 1959. aasta suvel koolimaja kapitalremont. Maja, endine mõisa härrastemaja, oli ainult otstest katenordne, keskmise osaga ühekordne pika pimeda pööninguga. Nüüd ehitati ka sellele osale teine korrus peale. Palju tööd tegid selle juures õpetajad ja õpilased. Kool sai juurde mitu väga ilusat ruumi: kaks ararist klubi, mees ja lastesõnnu ülemine ~~ruum~~ klubi klasside õpilastele ja

kaks tuba kasvataja ja õpetaja korteriks.

1959. aasta sügisel avati ka koolile VIII klass. Kool sai nimeks „Lohala 8-a. Kool“.

Koolimaja oli muutunud remondi tõttu väga kauniks. Õpilastesse mõjus see hästi. Hoidlikeelt hakati sekkuma kooliküsimistesse ja igasse esemisse. Lõpuks olid ruumid misama korras, kui sügisel esimesel koolipäeval.

Koolis säiti sisse õpilaste iseteenindamine: õpilased kor-
rastavad oma klassid peale tunde, loovad püüed ahju-
desse ja hoolitsevad igati puhtuse eest kooliküsimistes.

La kooli katkeas on palju tehnikat. Õpetaja Helmut
Lukase juhtimisel ehitati õpilaste abiga suur kasv-
hoone. Sügisel jehiti torudega uue kasvahoone, sealt
saab edasi viia ka aia kastmiseks.

Koolil on hea vaherõõr kohaliku kolhoosiga. Sügisel
ja kevadel töötab koolikollektiiv kolhoosipõlledel. Vastu-
taks kinkis kolhoos koolile televiisori ja mitmesuguseid
sporditarbeid.

Käekogude korra hoolitsusel on endine väene kool
muutunud rikkaks. Koolil on palju õppeabinõusid, klave-
rid, raadio, magnetofon, televiisor, kaunis mööbel ja palju
sporditarbeid.

Internaadi magamistoad on puhtad ning mugavad.
Magamisvarustus on kõik kooli poolt. Internaadis umbes
50 õpilast. Igaüks loenat söövad peaaegu kõik õpilased.

Varem töid õpilased toiduaineid naturaals, kuid tä-
naavi viidi üle rahaliselt tasule, mille tõttu on ühiskoi-
dust osavõtjaid palju rohkem.

Hästi on kool edasi jõudnud viimastel aastail, kuid palju
on veel tegemata. Väljaehitamata on veel spordi- ja geograafia-
väljakud. Lähema tuleviku perspektiivis ongi nende ehta-
mine.

Kaarlinmäisa plaan.

Märksed.

1. Wähendatud mõõt: 2 sm. = 1 sülla.
2. Punase joonega ümbritsetud ruumid rekonstrueeritud ruumid.
3. Rohelise joonega ümbritsetud ruumid tegelikult kasutada olnud lähikäidavad ruumid.
4. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13 - toad.
5. 9 - köök.
6. 14 - koda (vieteruum).
7. 15 - koda, pesumajaloom, käin põrõngak.
8. 16, 17, 18 - koridorid.
9. 19 - laudseintega saaliruum.
10. 20-21 - klaaspalksoid.
11. 22, 23 - trepid.
12. 24 - koda.
13. 25, 26 - sahtlid.
14. 27 - vannituba.
15. 28, 29, 30 väljakõrgused kohad.
16. 31 - korstnaaluruum ja käin korstnasse.
17. ---- ilmsa lõpse mõõdud, ehk täpselt asukoht vastavalt joonis-
tatud ruumid ja seinad.
18. - kivimüür.
19. ak. - aken.
20. u. - uks.
21. ah. - ahi.
22. k. ah. - kaminaga ahi.
23. + - tee ruumidest kõõri
pooli osakoristatud ruumide tagasi
võtmise A. Viikinghoffi poole.

